

KÉT NEMZET VITATJA? ANDY WARHOL

Először annyit lehetett hallani csupán, hogy a New Yorkban 1987. február 22-én vakbélgyulladásban elhunyt Andy Warhol (de már itt félbe kell szakítanom magamat, mert először el sem akartuk hinni. Hogy vakbélgyulladásban kell meghalni valakinek a XX. század vége felé, New Yorkban, egy világhírű művésznek?!), tehát Andy Warhol a végrendeletében általános meglepetésre (vagy talán nem is, hiszen más világnagyságok is meg szoktak emlékezni szülőfalujukról, Constantin Brancusi is ajándékozott Romániának végtelen oszlopot, miközben ő maga Párizsban élt és ott is halt meg), mondom: Andy Warhol egy kis múzeumra való anyagot hagyott örökül az akkor még csehszlovákiai Mikova községnek.

Ekkor tudta meg a világ, hogy a modern művészet talán legismeretesebb fenegyereke Szlovenszkből származott el.

Ámde Mikova nem is a szülőfaluja! (Ahány állítás, annyi tagadás. Jellemző rá.) Andrew Warhola ugyanis minden lexikon szerint Pittsburghben született 1928. augusztus 6-án, mint Andrej Varhola kőműves és Julia Zavačková háztartásbeli negyedik gyermeke. Az apa 1913 körül tántorgott ki Amerikába, ahol építkezéseken dolgozott; később maga után hozatta a feleségét; hogy a tbc-t, ami majd végezni fog vele, már az új hazában szerezte-e, vagy még hazulról vitte magával, a Vihorlát alól, nem tudni. Az anyáról feljegyezték a fiú életrajzírói, hogy a nagy gazdasági válság idején maga készítette tárgyakat adott el és ügyesen festegetett, például húsvéti tojást. A fiú nevének végéről az „a” akkor kopott le, amikor 1948-ban az egyik kisvárosi magazin műkritikusa megemlíttette egyik festményét, de – az 1991-ben Budapesten is bemutatott Andy Warhol-vándorkiállítás katalógusának írója, Riva Castleman műtörténész szerint – nem lehetünk benne bizonyosak, hogy ez nem volt-e sajtóhiba, elírás.

Vélhetően ilyen messziről kellett érkezni – még ha Andrej fia Andrew már az USA-ban született is – ahhoz, hogy valaki úgy csodálkozzon rá az amerikai hétköznapok jelenségeire, használati tárgyaira, mint a későbbi Andy. Első fontos műve – első provokatív műve – egy újsághirdetés felnagyítása volt, egészen közönséges, igénytelen kis fazékreklám: „Főzőedény” a címe, megjelent „A nemzetközi avant-garde felfedezi Amerikát” című kiadványban, 1962-ben (képünk).

Most, hogy alkotásainak egy része – és mivel munkái sokszorosíthatók, ennél fogva főművek – „hazaérkezett” Mikovára, s egy kisfilmen már látható is volt a szép tisztára meszelt, módos parasztház, ahol emlékmúzeumát berendezik –, kérdés, ugyanolyan friss szemmel fognak-e hazai nézői ámuldozni az ő konzervdoboz-sorozatán (a paradicsomleves, zöldségleves, tyúkhúsleves metélttel és a többi Campbell-gyártmányon), ahogyan a kifinomult ízlésű műértők ünnepezték 1968-ban ezeket a szitanyomatokat, melyek már régen a Modern Művészet new-yorki Múzeumában függenek. Élvezik-e Virágok ciklusán a próbálkozások merész-ségét, a barna hibiszkuszt és a többi mesterkéltszín steril, plakatív voltát,

méltányolják-e az elmozdult nyomat, a melléfolyt festék vicces komolyságát? Vagy a Marilyn Monroe-portrékon tudják-e követni a végsőig leegyszerűsített mozireklámarcon végbe menő változásokrák, nézőkre gyakorolt hatását, ha az arc rózsaszín, ám a haj sárga, ha az arcbőr püspök-lila, a haj zöld és így tovább? Még tovább fejlesztette ezt az elfogulatlan, szemtelenszemlélődésmódot Andy Warhol a híres Mao Ce-tung szérián, amelyen a kínai arc más-más színű átfestésével néger Maót, sőt, azok egész színkáláján végighaladva, egészen a már lilába hajló fekete szudániig, ám közben fehérbe vagy halványkékbe mártva fehérbőrű európai, esetleg spanyol Maót is állított elő...

A kisfilmen, amelyet fél éve Angliában láttam, de állítólag a magyar televízió is bemutatta, a szlovákiai kisközség lakóit is meginterjúvolták, mit szólnak „az égből oda pottyant” Andy Warhol emlékmúzeumhoz? A megszólítottak inkább csak a vállukat vonogatták (nem baj, majd a gyerekeik, unokáik között lesz, akinek rányílik a szeme!), ellenben a helybeli ruszin pap – az angol szöveg szerint pópa – szenvedélyes szavakkal kelt ki az ellen, hogy „a szlovák nép nagy fia”-ként reklámozzák mostanság a Varhola-gyereket, pedig *rutén volt a család*. Elvezette a stábot a gondosan ápolt kis temetőbe, megmutatta nekik a rokonok vagy ősök sírhantját, sírköveit, és elkeseredésének adott hangot amiatt is, hogy a képek kíséretében érkezett, nem szerény dollármennyiségből a kis ruszin közösség nem részesült, pedig a rogyadozó templomot helyre lehetett volna állítani belőle.

Ha netán azt képzeltük, hogy csak az ókorban, antik időkben fordulhatott elő az, ami Homérosszal, hogy „hét város vitatá” s igényelte magának születése helyét, akkor, lám, tévedtünk. Itt, a szomszédban is... és ma.